

שבועות לג

עניין: שבועת העדות הכתוב מדבר בתביעת ממון

מלבי"ם ויקרא ה, א התורה והמצוה אות רצט

או להטיב מלת או זרה (בין לר' יאשי' בין לר' יונתן) כמ"ש בשבועות (דף כז) וכמו שית' (בס' שיב), ונילוף משם שאינו מדבר בתביעת ממון. ומשיב דפקדון ועדות דומים ששניהם במזיד שלא כתיב בהו ונעלם. ובשניהם הלה תובע והלה כופר, ושניהם השבוע' על שעבר, ולכן מדמי' את הדומים. (באור פרק יא מ"א) וריה"ג ס"ל דאין דשבועת העדות באו כהלכה (ולכן לא דריש אואין). ומפ' שהם שלשה חלוקות, א] והוא עד גמור, ב] מוסיף אף שהוא רק ראה או רק ידע בכל זה מחויב להגיד. כי העדות הגמורה (הכשרה בדיני נפשות צריך שיהי' בו ראייה וידיעה) אבל פה שמדבר בד"מ יצויר שיחויב להעיד בראי' לבד או בידיעה לבד כמ"ש בתוספתא ובגמ' שבועות (שם) ראי' בלא ידיעה מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו ויעידו, ידיעה בלא ראי' מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני, ומה עצמו מבואר שמדבר מתביעת ממון לבר. ור"ע ס"ל כר' אליעזר דדריש גז"ש דאין אואין, רק שלדעתו מ"ש בפ' זו ג"פ לאחת מאלה צריך לג' דרשות (כמו שית' לקמן ס' שמו), וחד מהני מורה שרק במקצת מאלה חייב. ומפרש בגמ' (דף לג) שר"ע מוסיף אר"א משיב עדי קנס לפטורא עי"ש. (באור משנה ב ג) ור"ש ג"כ לא גמר גז"ש דאין, רק גמר גז"ש תחטא תחטא. שפה כתוב נפש כי תחטא ובפקדון כתוב נפש כי תחטא ששניהם מיותרים לגז"ש, ובאר שהלא בל"ז יש לדמות עדות לפקדון אם מצד הסברה. ועז"א (במשנה ב') חייב כאן וחייב בפקדון (שהוא בגין אב), אם מצד מדרת הק"ו (כמ"ש במ"ג) דהא בפקדון לא הקפיד וחייב בו נשים וקרובים ופסולים ושלא בפני ב"ד ואעפ"כ קפיד שיהי' תביעת ממון וכ"ש עדות שהקפיד על כל אלה. רק שמצד הק"ו לבדו הי' מקום לדחוק שמצאנו שהקפיד בפקדון שישבע מפי עצמו דוקא ושיהי' בשוגג מה שלא קפיד בעדות לכן צריך הגז"ש, וכל הסימן הזה מובא ומפורש בשבועות (דף לג ע"ב ודף לד ע"א וע"ב), ובגמ' שם מחכו עליהו במערבא מאי חוכא עי"ש ואכמ"ל יותר,

אלא בתביעת ממון ולמדוהו מלמודים שונים, ר' אליעזר קבל מרביתו גז"ש דאין. וכבר נודע מ"ש הקדמונים דלפעמים קבלו הגז"ש בנושאים, ולפעמים קבלו הגז"ש בתיבות, ור"א קבל הגז"ש בתיבות, וכבר בארנו דעתנו במק"א שכל גז"ש או שהוא מופנה או שיש איזה שינוי יוצא מכללי המליצה בשני ענינים אשר מסרה התורה לחכמים לעמוד ע"י השינוי הזה הבא בשניהם להשוותם בדיניהם, והנה מ"ש פה והוא עד או ראה או ידע מלות או או באו שלא כמשפט. וכמ"ש הרמב"ן וז"ל אינם שלשה ענינים כי אין עד בלא ראייה ובלא ידיעה אבל יאמר אם שמע קול אלה בדבר שהוא עד בין בראיה בין בידיעה, ולפ"ז מלת או שבא תמיד לחלק זרה מאד. וכן מ"ש בפרשת שבועת הפקדון וכחש בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק או מצא אבידה. וחזר שנית והשיב את הגזילה או את העשק או את הפקדון או את האבידה, היא זרה. שכבר בארנו (בפ' קדושים ס' קא) בפלוגתת ר' יאשיה ור' יונתן שדרך הכתוב שבכ"מ שאין מקום לטעות שצריך שניהם יבא בויו שמורה ג"כ על החילוק, ופה אחר שאמר תחלה מלת או או לא הי' צריך לכפלו אח"כ, רק לומר והשיב וכ' ואת העשק ואת הפקדון וכ' אחר שאין מקום לטעות עוד. ולמד ר' אליעזר שבא השינוי הזה בשניהם לציון ואות ששונים בעניניהם שמדברים בתביעת ממון, (ור"א לא ס"ל כריה"ג לקמן דלדידי' אואין עדות לא מיתרא). והנה נמצא גם ברוצח אואין הבאין שלא כדין. (במדבר לה) ואם בכלי ברזל ואם באבן יד או בכלי עץ יד (בא מלת או תחת אס), או השליך או באיבה. (ג"כ מלת או תחת אס) וכן בא בפרשת סוטה מלת או שלא כרת, או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה (שפרש"י שמלת או בא תחת מלת אס). וכבר בארנו למעלה (ס' רסא) שלא יצדק לפי חוקי הלשון שיבא מלת או במקום אם עי"ש, ושאלו בספרא מדוע לא למד משם שאין מדברים בתביעת ממון. והשיבו שראוי להשוות בגז"ש דברים הדומים לא הבלתי דומים, ושבועת העדות והפקדון דומים שבשניהם משיב (משא"כ ברוצח אין שבועה), והשבועה הוא מאיש לאחיו לא ע"י כהן משיב כמ"ל שהוא בסוטה. (וזה כוונת משנה ח טו י). וברייתא זו מובא בשבועות (דף לג ע"ב) ומק' (דף לד) אוי ביטוי יוכיחו. ומשני מפקדון הו"ל למילף שכן חטא במזיד תבעי' וכפריה ועבריה. ר"ל דהא גם בשבועת ביטוי דכתיב להרע